

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן רבנו הגראי"ל שטיינמן שליט"א
 מספריו הק' ומכתבי תלמידים

פניני הפרשה

בגדי כהונה שבלו

ולבני אהרן תעשה כתנת וגו' ולתפארת כ"ה מ"א.

בגדי כהונה שנקרעו או שבלו אינם ראויים עוד לעבודה, ומבואר בקדושים (דף נ"ד) "כתנות כהונה שבלו מועלין בהם". וכ"ה ברמב"ם (פ"ה ממעילה ה"ד) כתנות כהונה שבלו מועלין בהם כשאר הקדשים וכו'. וצ"ע דבפסחים (דף כ"ו) מבואר דכל דבר שנעשית מצותו אין מועלין בה, וביומא (דף י"ב) דרשינן דבגדי כה"ג שעבד בהם ביוהכ"פ מכיון דטעונים גניזה דכתיב והניחם שם, ולכן גם מועלין בהם, אבל קשה דא"כ כל בגדי כהן דאין בהם דין גניזה למה ימעלו בהם. וכן הק' המל"מ פ"ה מעילה ה"ד [וע"ע במאירי קדושים דף נ"ד].

ותירץ רבנו שליט"א (אילת השחר קידושים נ"ד) הביאור בדין דנעשית מצותן הוא: דהמצב שאנו דנים בו הוא מחמת המצוה שנעשית בו, ולדוגמא דם לאחר זריקה נעשה בו מצותו ולכן יצא לחולין ואין מועלין בו, משא"כ בגדי כהונה שבלו, המצב לא בא מחמת המצוה שעשו בו, וגם אם בלו בלא עבודה ג"כ אינם ראויים יותר לעבוד בהם, וא"כ אין זה סיבה להפקיע דין מעילה מה שעבדו בהם, דמה שאינם ראויים כעת לעבודה לא מפני שעבדו בהם, ורק בבגדי כה"ג אי לאו קרא דוהניחם שם היה נפקע דין מעילה כיון דנעשית מצותן דמה שאינם ראויים כעת לעבודה כיון דעבד בהם ביוהכ"פ, ובא המקרא דוהניחם שם לחדש דין גניזה ועדיין לא מקרי נעשית מצותן עוד עכ"ד. (פרושים משולחן גבוה כרך ד' ועי"ש מה שהעיר).

שכר וראך ושמח בלבבו

איתא בגמרא בזבחים (דף קט"ו, ב) דבר זה אמר הקדוש ברוך הוא למשה ולא ידעו עד שמתו בני אהרן, כיון שמתו בני אהרן אמר לו, אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקדוש ברוך הוא, כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר. ופרש"י שנאמר וידום אהרן - הרי ששתק וקבל השכר ומפרש בב"ר (שמיני י"ב, ב) שמתוך כך זכה ונתייחד אליו הדיבור שנאמר אחרי אותו ענין, פרשת שתויי יין ולא הוזכר באותו דיבור משה, אלא אהרן.

והעיר רבנו: והרי כך היה הסדר תמיד, שאמר תחילה לאהרן כדאיתא בעירובין (דף נ"ד א) ואולי מה שנאמר לו בפ"י שיאמר לאהרן לזה קרי נתייחד. והנה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אך דבר זה שנתייחד שמו על פרשה זו הוא נצחיות ולא חשיב שכר בעולם הזה. ומצינו שני מקומות בתורה שקבל אהרן שכר מיוחד על מעשיו, אחד דבר זה ששתק וקבל שכר על שתיקתו. ועוד מצינו על מה שנאמר וראך ושמח בלבבו, זכה לחושן שנתון על לבו כמו שהביא רש"י תצוה. אמנם הבדל גדול יש ביניהם, כי החושן על שכר לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, וכאן זכה לדבר אחד שנתייחד שמו בפרשה זו. **ויש לומר דההבדל ביניהם הוא, כי קל יותר להתחזק מחמת קידוש השם, מאשר להרגיש שמחה אע"פ שרואה שהשני יגדל ממנו** (אילת השחר זבחים קט"ו, ב).

דין אבנט

איתא בגמ' זבחים י"ח, א אמר רבי זירא רב חדא תני מרושלין שסילקו ע"י אבנט כשרים. ופרש"י רב חדא תני - להנך מרושלין ומסולקין דברייתא בדחא מילתא תני להו מרושלין שסילק רישולן ע"י אבנט עד כדי מדתו כשרין, אבל מסולקין יותר מדאי פסולין אפילו ע"י אבנט. והיינו דיש בבגד את כל השיעור. וקשה מה מועיל מה שיש בבגד את כל השיעור, אם אין הכהן לובש את כל מה שצריך להיות לבוש בכתונה, ודומה לציצית דכשאינו לבוש בטלית באופן שמכסה את גופו אלא מקופל על צוארו דאינו חייב בציצית, ולא מועיל מה שיש בבגד שיעור טלית כיון שאינו לבוש בו, ע"י משנה ברורה סי' ח' סק"ג, וכן כאן למה מספיק מה שיש בבגד את השיעור אם הבגד מקופל ואינו מכסה את כל אורך גופו, וכמו שילבש

מכנסים מקופלים שאינם מגיעים עד ירכים, הרי לא יועיל כיון שאינו לבוש כמו שאמרה התורה.

ויש לומר דודאי במכנסיים דכתיב בהו לכסות וגו' צריך שיכסה בפועל ולא יועיל כשהן מקופלין ע"י אבנט, אבל בשאר בגדים אין קפידא שבשרו יהי מכוסה כיון שלא נאמר בהן לכסות, רק צריך שילבשם וזה נקרא לבישה. ואין להקשות, א"כ למה פוסל כשיש דבר חוצץ בין הבגד לבשר, ולא נימא דלא גרע מאם לא הי' לבוש כלל במקום זה, דלגבי חציצה היות ואפי' אם נחשוב כאילו הוא לבוש במקום הזה, מ"מ הרי יש דבר החוצץ משא"כ כשאין דבר החוצץ חשבינן ל"י שפיר כאילו הוא לבוש גם במקום ההוא. (אילת השחר זבחים שם).

לא יחגר ביזע

איתא בגמ' בזבחים (י"ח, ב) לא יחגרו במקום שמזיעין. בלקוטי הלכות נסתפק אם הדין דלא יחגרו ביזע מעכב, דכיון דגלי קרא שזה מקומו ממילא כשהוא שלא במקומו הוי מחוסר אבנט, או אי"ז אלא דין לכחילה עי"ש.

והנה מטין משמ"י דמרון הגרי"ז זצ"ל דיש מחלוקת בין רש"י והרמב"ם בגדר האי דינא: דרש"י בפר' תצוה (פכ"ח פסו"ז) פירש דמהאי קרא ילפי' גם לחגורת האפוד דלא יחגרו ביזע משמע דמפרש שזה דין בכל חגירות שלא יחגור ביזע. אמנם הרמב"ם הביא דין זה רק לגבי אבנט. ומשמע דמפרש שזה גילוי על מקום האבנט לחוד. ולפי"ז לכאורה ספיקו של הלקוטי הלכות יהיה תלוי בפלוגתא זו דלרש"י דהוי דין בחגירה י"ל שזה רק דין לכחילה לחגור כך ואינו פוסל, ולהרמב"ם שזה גילוי על מקום האבנט י"ל דאם שינה הוי כלא לבשו כלל.

אמנם י"ל דגם לרש"י זה גילוי על מקום החגירה, אלא דס"ל שזה תלוי בין על האבנט ובין על חשב האפוד, ויתכן דגם לדבריו דכל ששינה מקומו הוי כאינו לבוש בו, ופסול (אילת השחר זבחים י"ח, ב).

ברכה על בגדי כהונה

באילת השחר זבחים (פ"ח, א וכאן בפרשה) הביא מארצות החיים סי' י"ח שמברכים על לבישת בגדי כהונה.

ונשאל רבנו שליט"א מתי ברכו האם כשעדיין לבשו את הבגדים הראשונים, הרי צריך שיהיה עובר לעשיתו, ולפני שלבש את הבגדים הוא ערום ואסור לברך. ואמר רבנו שיתכן שיברך אחר שלבש מכנסים קודם לבישת שאר הבגדים, דהרי א"א לברך אחר שגמר ללבוש, כיון דהרי אי"ז עובר לעשיתו (אילת אהבים עמ"ל).

ריצוי ציץ

ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש לה' (תצוה כ"ח, ל"ו) בגמרא פסחים דף ע"ז איתא: "תניא ציץ בין שישנו על מצחו, ובין שאינו על מצחו מרצה, דברי ר"ש, ר' יהודה אומר עודהו על מצחו מרצה, אין עודהו על מצחו אינו מרצה, א"ל ר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח שאינו על מצחו ומרצה וכו'", ופרש"י שאינו על מצחו דהא אין נכנס שם בבגדי זהב כדאמרין אין קטיגור נעשה סניגור. ובגליון הש"ס שם כתב, "תמוה לי וכי צריך לזה ראייה, הלא מפורש בכתוב דלפני ולפנים עובד רק בד' בגדים, אלא דבר"ט"ז, א אמרינן טעמא לקרא" עכ"ד. והגר"א שטראוס שליט"א רצה לתרץ, דרש"י בא לומר דגם כה"ג שעבר ושימש אחר במקומו דכשחזר הראשון, השני כל מצות כה"ג עליו ומשמש בח' בגדים כמבואר ביומא דף י"ב. וא"כ ע"ז כוונת רש"י דגם כה"ג אין הציץ מרצה אפי' שהכהן לבוש בו בחוץ. אמנם רבנו שליט"א טען דאין קטיגור נעשה סניגור נאמר רק בפנים, דבפנים אין זהב מרצה משום דאינו נעשה סניגור, אבל בחוץ ציץ יכול לרצות, וא"כ כשהמלמלא מקום ילבש הציץ ירצה הציץ, וא"כ לא מתורצת קושית רע"א (נאות אפרים שמות סל"ב).

לעילוי נשמת הר"ר אהרן זללה"ה ב"ר גרשון וינברג זללה"ה נלב"ע ז' אדר ב' תשל"ג ומרת חיה רחל ע"ה בת הרב ר' מנחם מנדל זללה"ה נבל"ע כ"ט תשרי תשמ"ד

ענין בפרשה - פרשת זכור

עמלק כח הרע

הנה רואים שהתורה קבעה מצוה לדורות שצריכים למחות את זכר עמלק, ואע"פ דבשלמא העמלקים שהיו בדורו של משה היו רשעים, ויש עליהם תביעה וכדכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', אבל למה יש דין למחות את העמלקים שהיו בדורו של שאול ושלמה, לאחר שבנ"י כבר ישבו בא"י הרבה שנים, והמצוה היא למחותם שלא ישאר מהם זכר ללא רחמנות. ועוד שהם כעין תינוקות שנשבו, שהרי הם נולדו לאנשים רשעים וגדלו עם רשעות, ומה יש תביעה עליהם.

ובכל זאת התורה אומרת, שעמלק זה בריאה גרושה, כולו חטא ורע, ורש"י בפרשת בשלח י"ז ט"ז כתב שהקב"ה נשבע שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, דכל זמן שיש זכר לעמלק בעולם יש שליטה של רע בבריאה, או כמו שהגרי"ס זצ"ל אמר דמה שיותר מתחזקים בתורה זה מחליש את כח החטא בעולם, כך הוא להיפך דככל שמתגבר כח הרע בבריאה שיש כח מרוכז של רע, זה מפריע לקדושה של הבריאה.

ואע"פ שכל הגוים אפילו אותם שהיו בימי משה היו רשעים ועובדי ע"ג, ועל האומות שהיו בא"י נצטוו לא תחיה כל נשמה לפי שעברו עבירות חמורות והיו בעלי מידות רעות, אעפ"כ לא נאמר עליהם צווי כ"כ חזק כמו על עמלק, לפי שהתורה ירדה לסוף דעתן שכולו רע, וכל זמן שיש "עם שכולו רע" זה מפריע לקדושה של הבריאה, שע"י זה לא יכול להתפשט מקום שיהי" מדה גדולה של שכינה, ושהקב"ה ישרה את שכנתו בעוה"ז כיון שיש רע. ובכדי שיהיה מקום לזה, צריכים להכרית את זרעו של עמלק, שאז מתקרב להיות הכסא שלם וכשמתקרב לדרגה זו אז יכול להיות מקום לבנין ביהמ"ק שיבנה בדרגה שצריך להיות, ולכן הכרתת זרעו של עמלק קודם לבנין ביהמ"ק כדילפינן סנהדרין (כ' ב') אע"פ שלכאורה חבל על כל רגע שאפשר לבנות את ביהמ"ק ולא בונים, אלא דעדיף להמתין כדי שהקדושה של בית המקדש תוכל להיות במלא תפארתה.

הפטרות זכור

הנה הגמ' ביומא (דף כ"ב) מפרשת את הפסוק "ויורב בנחל", דהכונה על עסקי נחל, בשעה שא"ל הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק, אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה ואם אדם חטא בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו קטנים כמו חטאו, ובזמן ששאול חזר מהמלחמה כתוב שם בפסוק י"א שהקב"ה אמר לשמואל נחמתי כי המלכות את שאול למלך וגו' ויזעק אל ה' כל הלילה והמצודות מפרש שהתפלל על שאול, ואח"כ כשהגיע לשאול כתוב שם פסוק י"ג ששאול אמר ברוך אתה לה' הקימותי את דבר ה' דאמר לשמואל בשמחה עצומה שקיים המצוה, ושמואל שאלו ומה קול הצאן הזה באזני, וקול הבקר אשר אנכי שומע ושאלו ענה, מעמלקי הביאום אשר חמל העם וגו'. וצ"ב הרי הוא מגדיל הטענה עליו שהרי הקב"ה צוהו להרוג את כולם, ואח"כ בפסוק כ' אמר שהביא את אגג והתחיל להצטדק שהעם חמל עליו, אבל עדיין לא הודה שחטא, ורק לאחר ששמואל א"ל שהקב"ה מאסו מהיות מלך אז אמר חטאתי.

ובאמת תמוה מה ששאול אמר הקימותי את דבר ה' הרי הקב"ה צוהו מפורש להמית נאישי עד אשה וגו', ואיך אמר לשמואל שהקים את דבר ה' ורק לבסוף הודה ואמר חטאתי, ואיך הגיע למצב הזה. אלא דלמדים אנו בדברי חז"ל שפירשו את הפסוק "ויורב בנחל" שעשה ריב דכביכול התווכח על הציווי שנצטווה, ואע"פ שלא אמר שלא ישמע בקול ה' וכמו שרואים באמת שהרג אח"כ את כולם, אלא שזה היה הגרעין החטא, שהתחיל לחשוב חשבונות למה מגיע להם מיתה, והרי לא נצטוו להרגם משום שחטאו, אלא משום דכל כך השתרשו ברע עד שהם הרע בעצמותם, וצריך להרגם. והמחשבה הזאת לחשוב אחרת ממה שנצטוו מפי ה' זה היה הגרעין ששאול חמל על האכזרים, וטען בהמה מה חטאה קטנים מה חטאו ולבסוף מה היה הוא הרג את כל כהני נוב, וזה אכזריות גדולה ביותר ואמרו חז"ל (ילקוט שמואל רמז קכ"א) "אריב"ל כל שהוא רחמן על האכזרים, לסוף נעשה אכזר על הרחמנים להלך כתיב ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב".

ובאמת מה השייכות בין זה לזה, הרי לכאורה היה אפשר לומר, דאדרבה דהמרחם על האכזרים הרי שלבו כ"כ רך ורחמן, שמרחם אפי על האכזרים וכ"ש שירחם על הרחמנים, אבל חז"ל לימדנו שאין הדברים כן, משום שהמרחם על האכזרים נותן מקום להתפתחות הרע, והנותן מקום להתפתחות הרע לבסוף הרע ישלוט גם עליו, דכל המלחמה שיש כנגד הרע זה התגוננות, דאחרת ח"ו הרע שולט בכל העולם, ומי בטוח שלא ישלוט עליו הרע. והתורה אומרת שאם יש רע בעולם בצורה של עמלק שהם סמל הרע, ולא סתם רע, ולכן צריך למחותם לגמרי, ומי שאינו מבין ונותן לרע הזה להיות בעולם, אז הרע שולט גם עליו ומרחם על האכזרים דאינו יודע שזה לא מלחמה עם אנשים מסוימים אלא מלחמה עם הרע, וכשמרחם על האכזרי פירושו שמרחם על האכזריות ונותן לרע לשלוט, ואז נעשה אכזרי בעצמו, ומתאכזר על הרחמנים. (ימלא פי תהלתך פורים וראה שם באריכות)

נשים בפרשת זכור

אמר רבנו שבזמנו בבריסק לא הלכו הנשים לשמוע פרשת זכור, ורק כאן בארץ ישראל ראה מנהג זה.

אופן הקריאה

כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ה סק"יח) "דע דיש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בציר"י, ויש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בסגול"ל, וע"כ מהנכון שהקורא יקרא שניהם לצאת י"ש".

הנה יש שקורין מתחלה תמחה את זכר עמלק בצירי, ומסיימים כל הפסוק, ואח"כ חוזרין וקורין את כל הפסוק כולו שנית ואומרים זכר עמלק בסגול, ויש שקורין מתחלה תמחה את זכר עמלק בצירי, ומיד חוזרין וקורין תמחה את זכר עמלק בסגול, ואין מסיימים בקריאה ראשונה את כל הפסוק. ושמעתי בשם הגר"א"ל שטיינמן שליט"א דיותר נכון שלא לסיים הפסוק, שהרי מסתבר דהנידון אם לקרוא זכר בצירי או בסגול כל זה אינו אלא לענין לכתחילה, אבל בדיעבד בכל ענין שקרא יצא, וא"כ אם יקרא מתחלה בצירי ויסיים הפסוק, הרי כיון שזוהו הפסוק האחרון, וכבר סיים הקריאה, א"כ כבר יצא ידי חובתו בקריאה זו, ואחר שיצא מה תועלת יש במה שיחזור ויקרא שנית, אבל אם לא יסיים הפסוק ויחזור ויקרא שנית שפיר יש תועלת בחזירתו, דכיון שעדיין לא סיים המצוה ולא יצא ידי חובתו שפיר יכול לתקן הקריאה על צד היותר טוב, דכל זמן שלא גמר את כל המצוה אף שכבר קרא תיבות אלו יכול לשנות ולתקן שיהא הקריאה יותר בהידור, אבל אם כבר יצא ידי חובתו לא שייך לקיימה פעם אחרת בתוספת הידור. (שלמי תודה פורים עמ' נ"ו ועיי"ש עוד מה שכתב בזה)

ונשאל רבנו דלכאורה יש לחלק בין הידור גרידא, דבהא יש לדון אם יכול לחזור אחר שקיים עיקר הדין, אבל הכא שזה ספק בעיקר דין הקריאה א"כ הוי ספק בקיום המצוה לכתחילה, ובהו אין נידון שיועיל להשלים גם אחרי שכבר יצא ידי המצוה, ככל ספק.

והשיב רבנו דלא נחשב ספק בעיקר מעשה המצוה, כיון שאין ספק שיוצא בקריאה בכל גוני שיקרא, וכל הנידון אינו אלא לדיוק הקריאה.

עוד נשאל דהא גבי קריאת המגילה כתב הרמ"א (סי' תר"צ ס"ז) הגה: יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של אולה בקול רם, דהיינו: איש יהודי וכו', ומרדכי יצא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', כי מרדכי היהודי וגו'; וכן נוהגין במדינות אלו (הגהות מיימוני פ"ח וכל בו ואבודרהא); והחזן חוזר וקורא אותן. וכתב המשנ"ב שם "כדי שיהיה כולה מתוך הכתב" והרי התם נמי יוצא בדיעבד בקריאה במיעוטה עד חצי בעל פה, אלא שלכתחילה צריך שיהא כולה מתוך הכתב, וא"כ תיקשי נמי מאי מהני חזרת החזן הרי כבר יצאו יד"ח חובה, בקריאה בעל פה. [א"ה ובהליכות שלמה מועדים ח"א עמוד ש"ל כתב שנכון לכוון שלא לצאת יד"ח בקריאתן]

והשיב, דהנה באמת בפסוקים האמצעים לא קשה שהרי כל זמן שלא גמר את קריאת המגילה לא סיים את מעשה המצוה, דכל הקריאה מתוך הכתב הוי מצוה אחת של קריאת המגילה. ובאמצע קיומה ודאי שאפשר להוסיף בקיום כמבואר בבית הלוי (ח"ב קמ"ו) אכן מה שיש להקשות על זה על קריאת פסוק האחרון 'כי מרדכי היהודי וגו' שמיד שיקראו הציבור כבר גמרו את קריאת המגילה ויצאו ידי חובה וא"כ מה מהני חזרת החזן, ואולי י"ל דבפסוק ראשון ובפסוק אחרון מעכב קריאתה מתוך הכתב, ולכן יוצא בזה יד"ח. [ודומה לדין כתיבת המגילה שמעכב כמבואר ברמ"א סי' תר"צ ס"ג וע"ש בביאור הלכה] (הרה"ג ר' יצחק שלום וייס שליט"א עומקא דפרשה צו תשע"ד)

והמנהג בבית מדרשו של רבנו שליט"א לקרוא תמחה את זכר, תמחה את זכר, ולא את כל הפסוק, ובאחד השנים פנה הגה"צ רבי זאב אידלמן זצ"ל לבעל קורא הרה"ג ר' נחום גליק שליט"א וביקש ממנו שיחזור על כל הפסוק, ושאל רבי נחום את רבנו מה לעשות, ואמר לו הרי ר' שמחה זעליג זצ"ל בבריסק היה קורא זכר זכר ולא היה חוזר את כל הפסוק [וגם יש לו בזה טעם וכדעיל] אולם אמר רבנו לר' נחום, תקרא איך שר' זאב רוצה, כדי שהוא יהיה מרוצה. והציע ר' נחום לרבנו שפרה שהיא יקרא זכר זכר, ואח"כ יקרא את כל הפסוק פעמיים, וענה לו: אם ר' זאב יהי" מרוצה אני מסכים, ואם לאו תעשה כמו שהוא מבקש [וכן סיפר רבנו שרבי שמחה זעליג זצ"ל היה קורא את המגילה היה קורא להרוג ולהרוג, בפניהם ולפניהם, כשחוזר רק על מילה אחת].

מבני בניו של המן

בסנהדרין דף צ"ו, ב איתא מבני בניו של המן למדו תורה בב"ב. והנה העירו [החיד"א ועוד] דמכיון דהמן היה מזרע עמלק, ובמכילתא ס"פ בשלח איתא: ר' אליעזר אומר נשבע המקום בכסא הכבוד שלו אם יבואו מכל האומות להתגייר שיקבלוהו, ולעמלק ולביתו שלא יקבלוהו.

ויתכן דלא קיבלו מבניו לגירות אלא דאחד מזרעו בא על בת ישראל, וכיון שהולכים אחר האם דינו כישראל, וע"י כך נתגלגל דמבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק [ועי' חזו"א י"ד סימן קנ"ז ס"ק ה']

יום היארציית של הגאון הגדול רבי מרדכי מן זצ"ל ראש ישיבת בית הלל נלב"ע ו' אדר תשנ"ז

ראה מה שכתבנו אודותיו בגליון ויקרא שנה א' וכאן הבאנו דברים נוספים.

באנו בזה להמליץ ולהודיע בדבר מקום תורה הגדול הנמצא כאן בעיה"ק ב"ב ת"ו הלא הוא כולל האברכים "ישיבת בית הלל", אשר יסדו והנהיגו שנים רבות הגאון הגדול בתורתו וצדקתו רבי מרדכי מן זצוקלה"ה.

בכולל משתדלים ביותר בכדי שיוכלו לומדיה להמשיך לעלות בגדלות בתורה וביראה, ומשום כך הרבה ראשי הישיבות הק' מכוונים טובי תלמידיהם בוגרי הישיבות אחרי נישואיהם להיכנס למקום תורה גדול זה, כי הוא מבצר התורה וירא"ש.

כולל זה המונה כמאה וחמישים אברכים כ"י, והחזקת העול הכספי היא גדולה ורבה מאד, ובמיוחד עתה אשר נסתלק לבית עולמו ראש הישיבה אשר נשא בעול קיום הכולל, נשאר מצב הכולל כספינה המטורפת בלב ים, מחוסר אמצעים כספיים.

לכן באנו לאח"כ נדיבי עם שיתמכו, ויעזרו, וישתתפו בתמיכה כספית הגונה, שלא יבוא ח"ו להתמוטט מקום תורה גדול זה.

וזכות מצוה זו של החזקת התורה ולומדיה, יעמוד לכל העוזרים והמסייעים בזה, ויתקיים בהם ברוך אשר יקים את דברי התורה להתברך בברכה, והצלחה, נחת, ובריאות, וכטו"ס.

כ' כסלו תשנ"ח

בני ברק יצ"ו

הכו"ח לכ' התורה ועמליה

אהרן יהודה ליב שטיינמן

והוסיף אח"כ רבנו שליט"א בתקופה מאוחרת יותר

כהיום יום כ"ג סיון תש"ס

בס"ד נתוספו ספסלי בבי מדרשא

ומצוה גדולה לעזור ולתמוך במקום תורה החשוב.

משא ומתן בהלכה

בעת שעבר הגר"מ לגור בבני ברק שאל את גדולי העיר את מי לשאול בהלכה. ואמרו לו שגדול המורים הוא הגרא"ל שטיינמן. ואכן כך עשה שהיה שואל את רבנו בכל עניני הלכה.

לימים כשנשאל רבנו שליט"א מבניו של הגר"מ שאלה הלכתית, ואמר להם שאינו מורה בהלכה, אמרו לו הרי לאבא השיב בהלכה. ואמר להם רבנו: רק דברנו בדרך מו"מ, וביחד יצא להלכה למעשה.

ביקור חולים

בעת חליו של הגר"מ הגיע רבנו כמה פעמים לבקרו, ופעם אחת התארך הביקור, ומחמת זה איחר רבנו לשיעור בישיבה קטנה, והיה לפלא שכמעט לא קרה דבר כזה אף פעם שיאחר לשיעור.

הגיע לדגות נדירות

אחרי פטירתו של הגר"מ הספידו רבנו בלויה [והבאנו דבריו בשנה א'] ולאח"כ"מ בתחילת זמן קיץ נשא רבנו הספד עליו בישיבת בית הלל. ואמר רבנו בתו"ד "דלפי ראות עיניו כמדומה שהגאון ר' מרדכי זכה שהגיע לדגות גבוהות ונדירות וכו'".

מסתמא שמח מכך

כמה שנים אחרי פטירתו של הגר"מ, נישאה נכדת רבנו שליט"א עם נכד הגר"מ זצ"ל. ובחנתונה ניגש הגאון ר' אליהו מן שליט"א לרבנו ואמר לו שמסתמא לאבא יש נחת רוח בשמים מהשידוך הזה, מחמת גודל הידידות שהיה ביניהם. והשיב לו רבנו 'גם אני חשבתי על זה, שמסתמא להגר"מ יש נח"ר מיוחדת מכך, שהרי הגאון ר' מרדכי היה ידיד אמת שלי".

מעלת ישיבת בית הלל

בס"ד

לאחינו בני ישראל נדיבי לב תומכי תורה ולומדיה שיחי' לאוי"ט

יום השלושים של הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצ"ל רב קהילת נחלת משה, ומחבר ספרים "שלמי תודה" נלב"ע י"ב שבט תשע"ה

מקיץ תשכ"ה עת נתמנה רבנו שליט"א לראש כולל פונביז', והגר"ב צ' היה מחשובי האברכים שם, ונקשרה נפשו של הגר"ב צ' ברבנו שליט"א והיה מציע לפניו את כל שאלתיו ונושא ונותן עמו בדברי תורה שעות ארוכות.

והנה את הדברי תורה הרבים ששמע מרבנו בכל חלקי התורה ואשר נז"נ עמו, הבאנו חלקם מידי שבוע, וכן אי"ה נביא בעתיד עוד, וכאן נביא עובדות וענינים שהיו עמו.

וכפי שקבלנו מבניו הגאונים שליט"א, וממקומות שונים.

ריבית, ודיבר ע"ז עם רבנו וברוב אימת הדין שהיה לרבנו, ארכבתה דא לדא נקשן (דניאל ה) ורעד ממש עם ב' ידיו וב' גליו בלי שום גוזמא.

חומרות גדולות

וידוע שרבנו היה מדבר עמו דברים נסתרים שלא היה מדבר עם איש, וסיפר הרה"ג ר' משה לשינסקי שליט"א שלפני עשרות שנים בעת שלמד חברותא עם הגר"ב צ' בכולל פונביז', סיפר לו הגר"ב צ' על הנהגות שנוהג רבנו בהלכה בחומרות נוראות ומפליגות. ובפרט בכמה ענינים בהלכות שבת שחושש אף לשיטות יחידות ממש, [אי"ה וראה מה שהבאנו בגליון פר' עקב שכן נהג מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל להחמיר בהלכות שבת אפי' כשיטות יחידאין] והסתיר רבנו זאת אפילו מבני ביתו, ולא רצה שידעו מזה.

[והוסיף ר' משה, שכנראה אמר רבנו ד"ז להגר"ב צ' דסבר שבדרגתו של הגר"ב צ', יכול להחמיר חלק מהחומרות הללו].

והגר"ב צ' היה מתבטא לב"ב שיודע על רבנו הנהגות נשגבות ונוראות, כאחד הקדמונים שהסתיר אותם מעיני כל.

סדר זרעים

סיפר הגר"ב צ' זצ"ל שבאחד הימים הציע לו רבנו ללמוד עמו סדר זרעים בעיון, אך לא אסתיע מילתא. וכל ימינו של הגר"ב צ' הוא מצטער על שהפסיד את החברותא הזו.

יה"כ תשל"ד

סיפר הגר"ב צ': ביוה"כ תשל"ד כשהלכתי להתפלל ותיקין ראיתי את הגרא"ל צועד לכולל חזון איש מכיון רח' רשב"ם. שאלתי אותו מדוע מגיע משם לבית כנסת, ולא מביתו.

ואמר לי דבר פלא: עת שישנתי נראו לי המילים: "קרע שטן" כשהאות רי"ש שב"קרע" מנותקת ומרחפת מעל התיבה, והיות שיליל כיפורים הוא, התעוררתי ופחד ובעתה אחזוני, הן ליל כיפורים הוא, וחזונו זה מה טיבו, שמא סימן רע הוא?"

קביעות לדבר

חמישים שנה היה לו קביעות לדבר וללבו עם רבנו סוגיות סבוכות שבש"ס כשעה אחר תפילת ערבית, והיה יורד עמו לעומק הסוגיא עד לתמצית הלכה. וסיפר הרה"ג ר' משה לשינסקי שליט"א שכבר לפני חמשים שנה היה רבנו מסתובב עמו בגבעת הישיבה בב"ב הלוח וחזור, ודן עמו בדברי תורה, והיה מחזוה מרנין לב לראות מצד אחד את הסיני ועוקר הרים, ומצד שני את ההכנעה והערכה שהיה בין שניהם.

קביעות כל הזמן

כשהגיע רבנו שליט"א לנחם את בניו, שאלוהו האם זה נכון שהיה להגר"ב צ' קביעות לדבר עמו בלימוד אחר מעריב בכולל. אמר להם רבנו: לא היה לו קביעות לאחר מעריב, הוא דיבר איתי בכל זמן שאפשר, לפני מעריב, ואחרי מעריב, ובכל זמן פנוי.

מחברת מלאה

וסיפר אחד מהאברכים בתקופה ההיא שהגר"ב צ' היה מגיע כמעט כל יום עם דפים מלאים שאלות, והיה ניגש לרבנו לשאול את השאלות, והיו אברכים שכעסו עליו שהוא תופס כל כך הרבה זמן את רבנו, ואמר להם מה אעשה, הרי אני צריך לדעת הלכה למעשה.

אהבת האמת

פעם אחת נשאל רבנו על אהבתו העצומה להגר"ב צ' זצ"ל ואמר: הוא איש אמת שאוהב רק תורה בלי שום כבוד, והוסיף היכן מוצאים בדורינו כאלו אנשים.

דברים נשגבים

חתנו של הגר"ב צ' זצ"ל הרה"ג ר"י וינמן שליט"א סיפר שכמה פעמים דיבר עם חמיו הגר"ב צ' בגדלות רבנו שליט"א ופ"א אמר לו: ראיתי אצלו דרגות נשגבות שאיני יכול לפרסמם. וסיפר עוד שפ"א נתעורר שאלה בהלכות

שאלות להגר"צ

ועוד סיפר הרה"ג ר ליפא שליט"א שכמה פעמים שלח רבנו אותו שאלות לשאול את אביו, ולדוגמא שאל אותו פעם שהוא מברך בשב"ק על לחם משנה על פת פחות מביצה שהיה עושה על ב' מצות [ולא עושה על לחמניה כי אין מי שיאכל את זה] ולכאורה אין בכל אחד מהם כביצה, והאם צריך ליטול ידיו על זה בברכה, דאמנם במש"נ סי' קנ"ט סקי"ב הביא לברך ע"ז אך לא ביאר שם טעמו. ואבי הביא לי את הספר תוספת שבת שמדבר על זה ומבאר טעם לזה. ורבנו התפעל מידיעת הגר"צ, שמיד ענה ומצא זאת כתוב בספר הנ"ל.

ופ"א אמר לו רבנו שכדאי לרשום את המו"מ שישאר לעתיד, כיון שיש כאן שאלות טובות.

תפילין של הגר"צ

ושמענו מבנו רבי ליפא שליט"א שאביו הגר"צ היה איטר יד, ופעם הביא לי את התפילין של יד להראות לרבנו ולשאול אותו על הקשר, וכששמע רבנו שזה תפילין של הגר"צ הביט בזה הרבה, והסתכל בעיון ובמתינות רבה.

שהוא יכריע

פ"א מגדולי המורים בזמנינו שאל להגר"צ שאלה בהלכות עירובין, ואמר לו שיש באחרונים דבר דומה ורצה לדמות זה, אבל אמר לו שלמעשה צריך לשאול את רבנו. והלך איתו ביחד לרבנו ואמר לו את כל מה שאמר הגר"צ ואמר לו רבנו שאכן זה דומה, אבל להלכה למעשה תשאל להגר"צ שיכריע.

מתפלל עליו כל יום

פ"א גילה רבנו, שמזכיר בכל תפילה [בפרטות] כמה מזקני וגאוני הדור שלא יחלו ח"ו וימשיכו להיות עמנו לאי"ט, ואמר שגם את הגר"צ הוא מזכיר כל יום בתפילה, שאין לכלל ישראל הרבה אנשים כמותו.

אשרי מי שבא לכאן

ונסיים בדברי רבנו בימי השבעה שאמר שעל רבי בן ציון זל"ה אפשר לומר 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו' וכשיצא מבית האבלים אמר ביטוי שאינו רגיל על לשונו, 'שזכותו של ר' בן ציון תגן עלינו אמן'.

מדברי הגר"צ

ובכתבי רבנו שליט"א עמ"ס ביצה מצאנו שמזכיר ד"ת מהגר"צ זצ"ל מתני' (ביצה כ"ג, א) שלשה דברים ראב"ע מתיר וחכמים אוסרים, פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה. פרש"י בשבת. והעירי ר' בן ציון פלמן נ"י דמשמע דס"ל דרך ל"ט מלאכות נוהג ביו"ט ולכן פירש דהיה בשבת, ובחגיגה (יז, ב) בהא דילפינן לינה מדכתיב ופנית בבוקר והלכת לאהלך, ופרש"י שהוא חול המועד דאילו ביו"ט אסור תחומין, הרי דגם ביו"ט אסור תחומין מה"ת למאן דאית לי' תחומין בשבת דאורייתא. [אפי' שאי"ז מל"א מלאכות]

ויש שרצו לומר [עי' תוס' יו"ט שם ושפ"א] דכונת רש"י משום דאין עשה דיו"ט נוהג באשה דהוי מ"ע שהז"ג, כמש"כ התוס' בקידושין (לד, א) ופרתו של ר"א בן עזרי' של שכתו היתה ולכן כתב בשבת, אבל הראוני דרש"י ס"ל דשבתית בהמתו הוי לאו ולא עשה, עי' ע"ז דף ט"ו ברש"י ד"ה כיון דזבנה.

ונראה, דנהי דחכמים ס"ל דהוי משוי לבהמה הרצועה שבין קרניה דהו"ל נטירותא יתירתא, מ"מ ביו"ט מותר דלא גרע מנשיאת מפתח דכל שרועה יותר בשמירתה מותר ביו"ט, ובפרט לשיטת רש"י לעיל דף י"ב דהותר לגמרי הוצאה, וכאן הא הוי לצורך האדם לשמור בהמתו שלא תיפסד, לכן כתב רש"י דהיה בשבת דכיון דאין זה מעיקר צורכה, הו"ל משוי בשבת. (אילת השחר ביצה שם)

טנא מלא ברכה

לידידינו העומד לימין המערכת בכל עת הרה"ג המופלג בתורה ויר"ש שליט"א מח"ס אעלה בתמר ותלמיד ותיק לרבנו שליט"א

לרגל הוצאת הספר החדש אעלה בתמר – בית בריסק

שבו הנהגות וחידישים שנשמעו מרבנו שליט"א מה שראה אצל מרן הגרי"ז זצ"ל ומאשר שמע מדודו זקנו מרן הגרש"ז ריג"ז זצ"ל אודות מרן הגר"ח מבריסק ולמעלה בקודש לבית הלוי ושנכתבו בדיקדוק רב – בעמל של שנים רבות ייכה להגדיל תורה ולהאדירה ללמוד וללמד לשמור ולעשות

ומיד התעוררתי והלכתי למרן הסטייפלר וספרתי לו את החלום, ולקח תהלים ונתן לי, ושנינו אמרנו זמן ממושך פרקי תהלים, ולכן אני הולך מביתו להתפלל תפילת ותיקין.

והנה באותו היום נפתחה מלחמת יוה"כ, ואחרי תקופה כשהיה הגר"צ זצ"ל אצל הסטייפלער (שהיה לו קביעות כל שבוע ללכת להסטיפלער) שח לו הסטיפלער שמי יודע מה היה יכול לקרות, ללא אותו תהלים שהיה בליל יוה"כ שזה היה עוד קודם הצרה [ותפילה לפני הצרה מועילה הרבה יותר מאשר בתוך הצרה כמבואר בחז"ל].

והגר"צ שהתפעל מהמעשה סיפר את זה בשעתו ברבים באחד השיעורים, וכששמע מכך רבנו שליט"א ביקשו שלא יספר את זה יותר. ולימים כשבנו של הגר"צ שאל אותו על הפרטים של הסיפור, אמר לו הגר"צ אחר שרבנו ביקש שלא לספרו ברבים, הסיפור הזה כאילו נשכח ממני. [את עיקר הסיפור על חלום רבנו שליט"א ביוה"כ, כבר הבאנו לעיל בגליון יוה"כ, וכאן הובא הפרטים הנוספים].

צדיק נסתר

רבנו שליט"א דיבר כמה פעמים אחר פטירת הגר"צ שהיה גאון וצדיק נסתר, ובעת שהגיע לנחם את בני הגאון זצ"ל אמר, 'בעולם הזה לא הכירו אותו מספיק והיה תמיד נחבא על הכלים, אבל בעולם האמת הכול יודעים...'

ברח מהכבוד

בימי השבעה אמר רבנו בביתו, שהגר"צ היה בורח מהכבוד עד קצה הגבול, והרי הקב"ה רצה לכבדו ופרסמו, אז פירסמו ע"י ספריו וכפי שברח יותר מהכבוד כך הצליח יותר ויותר להתכבד ספריו, שנלמדים ע"י ריבוי אנשים שלא הכירוהו.

שלמי תודה

לאחר שהוציא הגר"צ את ספרו שלמי תודה על סוכות, זה נמכר בכמות גדולה מאוד, ואח"כ נחלה הגר"צ. ולאחר מכאן כשרצה להוציא עוד כרך חשש, והלך לשאול את רבנו האם להוציא את הכרך הנוסף. ואמר לו רבנו דאכן יש מקום לחוש לזה, דזה עין הרע גדול, ועדיף שימתין מלהוציא כעת.

לא לגזול מכלל ישראל

מעת שרבנו החל להנהיג את כלל ישראל, מיעט הגר"צ זצ"ל לפלפל עמו בארוכה בעניני הלכה כמבימים ימימה, והיה נכנס לדבר עמו רק כשנזקק לקבל הכרעה בעניני הכלל וכדו', וכשנשאל הגר"צ מדוע שינה ממנהגו, אמר שהיום אנשים עומדים בתור לדון עמו בעניני הכלל, ואם אני יכנס לרבנו אני גוזל את הזמן של כלל ישראל. ואחד מב"ב של רבנו מספר שפעם נכנס בעת שהגיע הגר"צ לדבר בדבר הלכה וקבלו רבנו בשמחה, ואמר לו כל הזמן אנשים באים לשאול שאלות, אבל עכשיו ב"ה יש לי עם מי להשתעשע בדברי תורה.

ואף בשנים שהיה נמנע מלבוא לרבנו, היה שולח את בנו הרה"ג ר' ליפא שליט"א להביא קמיה רבנו את ספקותיו בעניני הלכה, והיה אומר לו בכל שאלה את כל הסברות לכאן ולכאן. ומספר בנו הנ"ל שבאתי לרבנו בשליחות אבי לשאול שאלות, ראיתי בחוש איך שמחבב את דבריו והיה מתייחס אליהם בכבוד ראש ובעיון רב, והיינו נכנסים לחדרו של רבנו והיה מוציא ספרים, ומעיין עיון רב וחושב רבות של שאלותיו.

וכשגמר לענות היה שואל בחביבות, נו מה עוד אבא שאל. ותמיד כשחזרתי לרבנו לשאול עוד שאלה, שאל אותי רבנו מה אבא אמר על הסברא שאמרת ליך בפעם שעברה, וראו בחוש איך שבער לרבנו לברר האמת ולידע אם אבי מורי הסכים לכך או שהיה לו פירכא על זה, וזכרוני שפ"א אמרתי לי שאבא טען על סברתי כך וכך [כמדומה שהיה זה בהלכות נטילת ידיים] ולאחר דין דברים אמר לי א"כ חזרתי ב'.